

**БОГОСЛОВСКИ ОСНОВАНИЯ ЗА ПОЧИТАНЕТО НА БОЖИИТЕ УГОДНИЦИ
– СВЕТЦИТЕ, И ТЕХНИТЕ ИЗОБРАЖЕНИЯ**

Недялка Ямакова

*Богословски факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”,
гр. Велико Търново, България
iamakova.n@abv.bg*

Въведение:

Светците са светлината на света. Светците са „безукорни чисти и непорочни деца Божии”, които „посред опърничав и развратен род” сияят „като светлина в света” (Филип. 2:15). Тяхната „светлина” свети пред нас и ние виждаме добрите им дела и прославяме небесния наш Отец (Мат. 5:16).

Светците са солта на земята. Предпазват света от нравствена развала, нравствено разложение и тление. Съдействат за моралното оздравяване на народа, на нацията, на държавата. Светиите са „стълбове”, на които светът се крепи. Това се вижда много добре от разговора на Бога с Авраам във връзка с наказанието над Содом и Гомор. Господ е готов да пощади Содом, ако се намерят в него не много, а поне десет праведници (Бит. 18:32)¹.

Светците, по силата на тяхното съвършенство, са приятели Божии и техните молитви и ходатайства имат голяма сила пред Бога.

Иконата е видимият знак за почитта и значението на светостта и светците в Православната църква, тя е и благодатен източник.

Целта на настоящото изследване е да се защити почитта и достойнството на светците и техните иконографски изображения. Тази почит е запечатана в Свещеното Писание и Свещеното Предание. Плодовете ѝ се виждат и осезават и днес в благодатнотайнствения живот на Православната Църква. Това е необходимо поради отстъплението от изконните духовни ценности, съхранили българската народност през вековете.

Методи: Анализ и синтез на философско-теологическа литература.

Резултати и дискусия:

Почитта към светците в Свещеното Писание и Свещеното Предание

За стремежа към святост и отдаване почит към светците се споменава в светата Библия. В *Стария Завет* Сам Бог изисква от богоизбрания еврейски народ да бъде свет, подобно на Него: „*Защото Аз съм Господ, Бог ваш; осветявайте се и бъдете свети, защото Аз (Господ, Бог ваш) съм свет*” (Левит 11:44). Заедно с това изискване

---

¹ Бачев, Др. Кратки записки по агиология

<https://draganbachev.wordpress.com/2008/04/25/%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D0%BE-%D0%B0%D0%B3%D0%B8%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F/>
[Достъп 01.02.2018]

Бог удостоверява, че тези, които се стремят към такава светост, „са Нему благоугодни”, „защото благодат и милост има за светиите Му и промисъл за избраниците Му.” (Прем. Сол. 3:9) и че „Господ обича праведни” (Пс. 145:8).

Указание за почитане на свети праведници има и в *Новия Завет*. На Своите ученици Иисус Христос казва: „Който приема вас, Мене приема, а който приема Мене, приема Оногова, Който Ме е пратил” (Мат. 10:40). Или: „Който вас слуша, Мене слуша и който се отмята от вас, от Мене се отмята, а който се отмята от Мене, отмята се от Оногова, Който Ме е пратил” (Лука 10:16). Смислът на тези думи показва, че носителите на Божията правда, изпълнителите на Божиите заповеди заслужават същата почит, каквато се оказва на Иисус Христос, и доколко това е отказано на тях, то и на Него е отказано. Редно е да почитаме светците като Христови събрата, чеда и наследници Божии. Иоан Богослов поучава: „А на всички ония, които го приеха - на вярващите в Неговото име, - даде възможност да станат чеда Божии” (Иоан 1:12). Апостол Павел наставлява: „Затова не си вече раб, а син; ако пък си син, то си и наследник Божий чрез Иисуса Христа” (Гал. 4:7). Св. апостол Павел пише още: „Вие пристъпихте... към духовете на праведниците, които са достигнали съвършенство” (Евр. 12:22-23). И още: „(Ние сме) съградени на светиите и свои на Бога” (Ефес. 2:19). Това ще рече, че към Църквата, като богочовешко единство, принадлежат прославените на небето светци².

За почитта към светците ни говорят *светите отци*. Св. Иоан Дамаскин пише за светците като съучастници в Божията слава: „Наричам ги богове, повелители и царе не по природа, а защото са царували и господарували над страстите и са запазили непокътнат божествения образ и подобие, по който са сътворени ... и още, защото се съединиха с Бога по собствена воля и Го приютиха в сърцата си, та станаха по благодат това, което Той е по природа. Защо тогава да не почитаме удостоените да бъдат слуги, приятели и синове Божии?”³. Църквата установява, още от самото начало, празници в памет на светите Божии угодници. Според свидетелството на Тертулиан и св. Киприан Картагенски, в дните, в които ежегодно се извършвало празнично честване на мъчениците, се отслужвала св. Литургия, узаконявайки повсеместно честване на тяхната памет. Постепенно в християнската църква се утвърждава традицията да се оказва почит към всички възсияли с вярата и живота си праведници. Освен оказваната богослужерна почит към праведниците, в тяхна чест започват да се строят храмове, параклиси и манастири. На прославилите се с праведния си живот светии започват да се правят жития и служби. За тях Църквата определя в календара ден за чествания. Образите на светците започват да се изобразяват на икони, които също стават предмет на почитане и поклонение⁴.

Оказваната почит към светците не е нарушение на първата Божия заповед, за

---

² Коев, Т. Почитта към светиите в православната църква. <http://www.bg-patriarshia.bg/reflections.php?id=98> [електронен ресурс към ноември 2017]

³ Св. Иоан Дамаскин, Точно изложение на православната вяра. С., 1996, с. 203

⁴ Коев, Т. Почитта към светиите в православната църква. <http://www.bg-patriarshia.bg/reflections.php?id=98> [електронен ресурс към ноември 2017]

почит и поклонение само на единия Бог. Косвено, чрез светците, тази почит е насочена към Онзи, Който ги е удостоил с венеца на светостта. Почитта на светците е различна от тази към Бога, те не се почитат като богове, а като Божии служители и изпълнители на Неговата воля. Затова християнството няма нищо общо с многобожните езически религии.

Почитта към светците в Православната църква

В Църквата с понятието „свят” се охарактеризира осветеният, свещеният, посветеният на Бога. Този, който няма никакъв недостатък и е чист от грехове.

Свят е главно Бог. После това определение приемат и всички лица и предмети, които са посветени на Бога или на служение Нему. Бог е свят в абсолютен смисъл. Всички други лица или предмети са свети само в относителен смисъл.⁵ Те дължат светостта си на благодатното съприкосновение с Него. Свят – Божий човек, светец, е този, който е живял според волята Божия и вече се намира оправдан в тържествуващата Църква. Бог е Свят Сам по Себе Си, а човек не е. Той става свят не със собствени сили, а с освещаващата Божия сила. Светостта се дарява на човека. Понеже Бог желае това, човекът може да участва в светостта Му. Тази възможност се нарича „причастност”. Освещаването е дар от Бога за човека и то се осъществява в Църквата, чрез тайнствата на кръщението, миропомазването, покаянието, светата евхаристия и другите средства на благодатта и освещаването. От освещаващото Божие действие не се възползват всички, а само онези, които искат това. Пътя на освещаването в Църквата завършва с обожението, достигането на святост. Обожението е крайната цел на сътворението на човека, на постигане заложената цел „по подобие”. Това е участието на човека в Божеството и съединяването с Него.⁶ Затова светци са: „Благочестивите православни християни, които чрез съвършената си любов към Бога и най-точното си послушание към Неговия закон са Му благоугодили, а чрез дара на Светия Дух са се осветили изцяло и са се обожествили и по душа, и по тяло, и са били прославени от Бога както на земята - и приживе, и след успението си чрез дарената им благодат и чрез дарбата на чудотворството; така също и на небесата – чрез дареното им дръзновение да се молят за живите и мъртвите, които имат нужда от техните молитви.”⁷

Светците по силата на тяхното съвършенство знаят нашите нужди, като приятели Божии техните молитви и ходатайства имат голяма сила пред Бога. Православната Църква учи, че светците, които са в блажено състояние, възнасят молитви не само за земната Църква като цяло, не само съединяват своите молитви към Бога с молитвите на членовете на земната Църква, но и че в тяхно лице членовете на тази Църква имат ходатаи и по различни лични нужди. Бидейки духовно чисти, светците са в блажено състояние. Те се стараят да ни помагат и ние да станем участници в това блаженство. Всичко това е възможно и се осъществява между членовете на Църквата, независимо от това дали те са още на тази земя и са членове на земната Църква, или вече са отминали от нея и са членове на небесната Църква. Църквата е една и само условно говорим за земна и небесна. Нейните членове са

---

⁵ Ризос, Д. Агиология. С., 1993, с. 29-30

⁶ Пак там, с. 36-38.

⁷ Пак там, с. 50.

неделимо свързани, чрез връзките на любовта.⁸

Затова Църквата отдава поклонение пред светците: като явление на благодатта Божия, като посредници между хората и Бога, като закваска на встъпващото в Царството Небесно спасено човечество⁹. Светците и техните мощи се почитат не сами по себе си, а честта се въздава на Твореца, прославил своето творение със святост. Според учението на Православната църква мощите на светци трябва да се почитат както и иконите, без обаче нито на тях, нито на иконите да се отдава служение, което се отдава само на Бога. Богословието на светостта, което се разгръща през VII-VIII в., формулира разликата между служебно поклонение (*гр. latreia*) и неслужебно поклонение (*гр. proskinsis*). Глагола „проскинео” = „покланям се” има значение на: покланям се, като се навеждам ниско до земята, падам на колене пред някого в знак на почит, на благоговение. Поклонение може и трябва да се въздава на Бога и на всичко, което символизира Божията любов и всемогъщество, Божията творческа сила и величие. Светците са едни от тези, които символизират споменатите Божии свойства и затова на тях се отдава поклонение. Глаголът „латрево” означава: „служи, слугувам на някого”. Затова външната изява на вътрешните религиозни преживявания Църквата нарича богослужение.¹⁰ Служебното поклонение се отдава само на Твореца, а неслужебното се разпростира и върху обожената твар: светците, техните мощи, иконите, кръстът, свещените съдове и др. Неслужебното поклонение, въздавано на светците, се базира на това, че те са вместилище на Божествената благодат. Светците и техните мощи се почитат като обожена твар, изпълнена с Божествени енергии¹¹. Като членове на Църквата, нашите тела са храм Божии, храм на Св. Дух (срв. 1 Кор. 3:16; 6:19); което вършим, го вършим не само с душите си, но и с телата си. По тази библейска логика телата на светците са достойни за почит, защото и чрез тях те са изграждали нравственото си съвършенство. Друго основание са чудесата, които стават чрез нетленните мощи на светци. Това е факт, засвидетелстван безброй пъти в миналото, засвидетелства се и в наше време, особено чрез нетленните мощи на български и всеправославни светци.¹²

Учението за множествеността на даровете на Светия Дух е в основата на многообразието на формите на святост. Апостол Павел пише: „Едному се дава чрез Духа слово на мъдрост, другиму – слово на знание, чрез същия Дух; едному – вяра, чрез

---

⁸ Коев, Т. Почитта към светиите в православната църква. <http://www.bg-patriarshia.bg/reflections.php?id=98> [електронен ресурс към ноември 2017]

⁹ Живов, В. Светостта. С., 2002, с. 69.

¹⁰ Коев, Т. Почитта към светиите в православната църква. <http://www.bg-patriarshia.bg/reflections.php?id=98> [електронен ресурс към ноември 2017]

¹¹ Пак там, с 70.

¹² Коев, Т. Почитта към светиите в православната църква. <http://www.bg-patriarshia.bg/reflections.php?id=98> [електронен ресурс към ноември 2017]

същия Дух; другиму – дарби за лекуване, чрез същия Дух; одному – чудодействия, другиму – пророчество, одному да различава духовете, другиму – разни езици, а другиму да тълкува езици. Всичко това го произвежда един и същият Дух, като разпределя всекиму по отделно, както си иска” (1Кор. 12:8-11). Това определя и многообразието на ликовете светци, които се формират постепенно: апостоли, мъченици, светители, праотци, пророци, преподобни, равноапостолни, чудотвореци, юродиви, безсребреници, стълпници и др.¹³

Богословско-догматически основания за почитане на иконите

За да навлезем по-добре в същността на проблема, добре е да изходим от значението на думата *икона*. Тя е с гръцки произход и означава: образ, портрет, изображение, отражение в огледало, олицетворение или отражение на нещо, което действително съществува. С това значение думата е употребявана и от древноезическите философи. В Стария Завет тя означава образ, изображение на нещо, което има битие и на което се отдават почести. В Новия Завет има значение на образ върху монета, образ Божи, т.е. означава това, което прилича на самия предмет, това, което го изобразява. Или: иконата е изображение на нещо, което действително съществува и съществува отделно от него. Иконата не е и не може да бъде единосъщна или тъждествена на своя първообраз. По своята същност тя е различна от него. Едно е иконата, а друго първообразът. Думата „икона” има и по-широко значение. Всичко, което разкрива величието и творческата сила на Бога, е икона, символ. Цялото творение е икона, образ на Божието величие и всемогъщество. Свещеното Писание като богооткровен текст също е икона в широкия смисъл на думата, където изразно средство е словото. В този смисъл и пророческите символи в Стария завет са икони.¹⁴

Човекът също е икона, образ на Бога. (*Бит. 1:26*) Всеки човек е отделна Божия икона, Божий образ, Божие подобие. В тази боголикост е Божественото величие на човека, неунищожимото безсмъртие на човека. Образът е даденост, а подобие е зададеност, към която трябва да се стреми всеки човек. Затова Божественият смисъл и цел на човешкото същество е да развие и усъвършенства тази боголикост до най-висше съвършенство. На човека му е даден живот, за да се обоготочи напълно, да се изрисува в съвършена свята Божия икона, да стане напълно боголик, напълно христолик, да се охристоличи напълно. Бог затова и стана човек, та като Богочовек, като Църква, да даде на човека всички средства за постигане в Църквата и чрез Църквата на тази поставена от Бога възвишена цел. Защото благовестието на благовестията на Богочовека и заповедта на заповедите Му е: „*Бъдете свършени, както е свършен и Небесният ваш Отец*” (Мат. 5:48; Лука 6:36). И човекът да израстне „*до състояние на мъж свършен, до пълната възраст на Христовото свършенство*” (Еф. 4:13).¹⁵ Как се постига това? С помощта на светите благодатни тайнства, пребиваващи в светата ни Православна църква, и чрез оделотворяване на светите добродетели, завещани чрез евангелското слово. Първосъздадената боголикост и първосъздадената христоликост се е обезобразила у човека от греха, смъртта и дявола. Дяволът е главният производител, извършител и

¹³ Пак там

¹⁴ Коев, Т., Г. Бакалов. Въведение в християнството, С, 2000, с.107

¹⁵ Попович, И. Догматика на Православната Църква Пневматология. Т. 2. Свето Гора, Атон, С, 2007, с. 376

зачеващ греха, този, които иска да изгони от душата на човека богоподобие и да изобрази в нея подобие на дявола, да направи човека икона на дявола, образ на дявола¹⁶. Всеки човек, с дадената му свободна воля, се явява иконописец (образописец), който богописва или дяволописва душата си. В този процес идва спасителната мисия на Църквата, чийто глава е Сам Исус Христос и в нея неизменно пребивава Светият Дух. Да обоголичи целия човек (да го доведе до състояние на святост) с помоща на Богочовека, това е безсмъртната мисия на Църквата. Църквата непрекъснато се труди над това да преобрази всички хора в дивни Божии икони, чисти от грях и страсти, и всичко в тях да бъде вечно и богочовечно. Затова в Църквата през цялата ѝ история се води постоянна борба за молитвено и благочестиво почитане на светите икони. Цялото апостолско и светоотеческо предание ясно изповядва благочестивото почитане на светите икони. Чрез това то сочи към тайната на Богочовешкото домостроителство на спасението: Господ Христос дойде в света, стана човек, за да възстанови и обнови човека – падналото Божие подобие, Божията икона, Божият образ, да достигне човекът състояние на святост.

По своята същност благочестивото почитане на Божиите светии (на обожения човек) се развива в молитвено почитане на светите им икони. Иконите, представлявайки облика на светото тяло на светеца, на този свещен съсъд на Божията благодат, на този храм на Светия Дух, на тази църква на живия Бог (2Кор. 6:16), пораждат в нас молитвено настроение и усилват в нас благоговението към самите светци. С благочестивото почитане на светите икони се оказва молитвена почит към живите личности на светците, които те изобразяват, и които живеят на небесата като молитвеници и наши застъпници пред Бога.¹⁷

Богословско-догматическата обосновка за почитане на иконите е дадена в най-голяма пълнота на Седмия вселенски събор (787 г). Той бил отговор на иконоборческата ерес, която се развила като религиозно-политическо движение, насочено против култа към иконите в християнската църква, възникнало и оформило се във Византия в началото на VIII в. Извоюването на иконопочитанието било постигнато с цената на много мъченическа кръв и вграждането на духовната енергия на много богоозарени умове, като: архиепископ Йоан Тесалоникийски, св. патриарх Герман Константинополски, св. Григорий II, папа Римски, св. Иоан Дамаскин, св. Стефан Нови, св. Тарасий Константинополски и 350-те отци от споменатия събор.¹⁸ По-късно, през IX век своята енергия вливат: преп. Теодор Студит, св. патриарх Никифор Константинополски, св. патриарх Методий Константинополски, еп. Теодор Абу-Кура, св. патриарх Фотий, св. равноапостолен Кирил-Константин Философ и мн. др.¹⁹

Във вероопределението на събора, наречен още Втори Никеийски, са разгледани редица аспекти на проблема, които дават отговори и оборват иконоборческите твърдения.

Един от ключовите въпроси бил този за същностната разлика между *поклонение*

---

¹⁶ Пак там, с. 377

¹⁷ Пак там, с. 377, 379

¹⁸ Великов, Ю. Образът на невидимия, Велико Търново, 2011, с. 261

¹⁹ Пак там, с. 266

и *служение*, за което бе споменато по-горе. *Поклонение* православните християни отдават на Бога, на безплътните ангелски сили, на обогородили се и постигнали святост човечи. *Служение* православната църква отдава само на Бога. С това тя стриктно спазва Втората Божия заповед, която забранява да се правят кумири или изображения на мними божества, да им се отдава поклонение и служение (ср. Изх. 20:4-5).²⁰ Тази заповед не се отнася до всички изображения, а само до това, което прави човека роб и служител на творението, а не на Твореца. Пример за това е идолопоклонничеството на езичниците, които отдават служение на идолите и бесовете, свързани с тях. Обществената молитва, която Църквата извършва в прослава на светец, винаги в своята цялост е богослужение, а не служение на един или друг светец.

Друго възражение на иконоборците било, че Бог е неизобразим. Относно изобразимостта на Бога (Господ Иисус Христос) трябва да се имат предвид думите на Спасителя: „Който е видял Мене, видял е Отца .... Аз и Отец едно сме” (Иоан 14:9, 10:30)

При иконата не се изобразява природата, а личността, изобразява се външният облик. Когато се изобразява Иисус Христос, не се изобразява Неговата божествена или Неговата човешка природа, а се изобразява Неговата Личност (външният Му лик), в Която тези две природи са съединени. В такъв смисъл иконата е личен, ипостасен образ. Затова тя носи името на своя първообраз, чието отражение е.²¹ При разрешаване на въпроса за изобразимостта на Иисус Христос, който всъщност е централен проблем в иконографията, отците на Събора изхождат от догмата за Боговъплъщението. Така иконопочитанието се свързва по същност с него. Във вероопределението е подчертано ясно, че иконописата е съгласна с евангелската проповед и ни служи за уверение в истинското, а не призрачно въплъщение на Бог Слово.²² И щом като Иисус Христос като историческа личност е изобразим, логически следва, че и Майката Божия, и апостолите, и всички светии са изобразими, защото са отобразили, изобразили Христа в себе си, достигнали са обожение, станали са храм на живия Бог. Тъй като Словото, станало човек и чрез въплъщението Си приело видим образ, може да се изобразява на икони. Наистина иконата е известно понижаване и ограничаване на Бога, но Иисус Христос Сам понизи Себе Си, като снизходи и прие човешка плът. Актът на несъизмеримата Божия любов, проявен във въплъщението, е осмислен във въздигането и обожението на поразената от греха човешка природа. В старозаветно време имаме изобразяване само на херувими – безплътни сили. Поради недостойнството на човешката природа, поразена от греха, тя не била достойна за изобразяване и съответно – за почитане. Едва след като е завършено изкупителното дело на Иисуса Христа, в Когото и чрез Когото е осветена човешката природа, тя става достойна за изобразяване.

Заклучения и изводи:

---

²⁰ Коев, Т., Г. Бакалов. Въведение в християнството, С, 1992, с. 160

²¹ Пак там, с. 142

²² Пак там, с. 140

От казаното до тук се вижда, че почитането на светците и техните изображения, и на молитвите, отправени към тях, не е ново явление в живота на Църквата, а съществува още от самото ѝ начало и не е в противоречие с духа на Божественото Откровение. То е особено необходимо и днес, за пълнотата на благодатнотайнствения живот на всеки християнин и за възраждане на българската духовност като цяло.

Литература:

Великов, Ю. 2011: Великов, Ю. Образът на невидимия, Велико Търново

Живов, В. 2002: Живов, В. Светостта. София

Коев, Т., Г. Бакалов. 1992: Коев, Т., Г. Бакалов. Въведение в християнството, София

Попович, И. 2007: Попович, И. Догматика на Православната Църква Пневматология. Т. 2. Свето Гора, Атон, София

Ризос, Д. 1993: Ризос, Д. Агиология. София

Св. Иоан Дамаскин. 1996: Св. Иоан Дамаскин. Точно изложение на православната вяра. София

Бачев, Др. Кратки записки по агиология, 2008

[<https://draganbachev.wordpress.com/2008/04/25/%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D0%BE-%D0%B0%D0%B3%D0%B8%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F/>, 01.02.2018]

Коев, Т. Почитта към светиите в православната църква. 2010 [<http://www.bg-patriarshia.bg/reflections.php?id=98>, 10.11 2017]